

5. Орлова В.Ф. Обоснование устойчивости и вариационности почерка. Труды ЦНИИСЭ. В. 1. М., 1967, С. 228.
6. Павлов Б.В. Нарушение чтения и письма при проникающих черепно-мозговых травмах военного времени и динамика их восстановления. В кн.: Рефераты работ учреждений АН СССР. М., 1945, С. 14.
7. Томилин В.В. Основы судебно-медицинской экспертизы письма. – М., «Медицина», 1974, С. 255.
8. Сепп Е.К. О локализации функций в коре головного мозга. Ж. невропатол. и психиатр., 1955, С. 55.
9. Судово-почеркознавча експертиза: навч.-метод. посібник. Київ, 2007, С. 269.

Федоренко Оксана Анатоліївна,

молодший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції Національної академії внутрішніх справ

ГЕНЕЗИС ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Спеціальні знання це професійні знання та вміння в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо, що необхідні для розв'язання питань, які виникають у ході досудового розслідування кримінальних проваджень та розгляду їх матеріалів у суді. Спеціальними вважають знання, що не є загальнопоширеними, загальновідомими, а лише ті, яких набули спеціалісти-професіонали в тій чи іншій галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо.

Роль та значення процесуальних і непроцесуальних форм використання спеціальних знань являє собою одночасно генезис формування інституту використання спеціальних знань у судочинстві.

Історія формування інституту спеціальних знань досить складна і тривала. На його становлення впливав і досі впливає не тільки процес вдосконалення законодавства, а й особливості виникнення і розвитку наук. Вивчення історії необхідно для правильного розуміння будь-якого явища. Історичний аналіз дає можливість взяти до уваги все позитивне з минулого й уникнути повторення подібних проблем і тих помилок, що вже було допущено. Складність формування інституту обумовлена також потенційним безліччю форм, у яких спеціальні знання можна використовувати для потреб слідства й суду [1].

Необхідність використання спеціальних знань при проведенні слідчих (розшукових) дій пояснюється, перш за все, потребами практики. Їх застосовують під час розслідування вже впродовж декількох століть.

Спеціальні знання у кримінальному судочинстві почали використовувати давно. Проте перші спеціальні знання мали більше емпіричний, ніж теоретичний характер, тому їх носіїв вважали

обізнаними людьми. Здавня цим терміном позначали осіб, які володіють спеціальними знаннями і навичками, та здійснювали судові експертизи, брали участь в оглядах, допитувалися для роз'яснення наукових положень, що мають значення для справи. Іншими словами, обізнаних осіб залучали органи слідства і суду для надання їм допомоги в процесі встановлення істини у кримінальній справі.

Роль обізнаних осіб або використання спеціальних знань з кожним роком у кримінальному судочинстві щороку зростала. Так, відповідно до чинного в той період законодавству, органи слідства і суду могли залучати обізнаних осіб у різних галузях залежно від потреб слідства. Наприклад, необхідно було оцінювати крадені речі, у разі сумнівів – порівнювати почерк тощо. Однак традиційно найбільш часто призначалися саме дослідження трупів, які й були більш детально регламентовані.

Нині їх називають спеціалістами. У зв'язку з цим історію криміналістики прийнято розглядати через призму розвитку та становлення спеціальних знань у кримінальному судочинстві, у взаємозв'язку з розвитком судової експертизи й виникненням експертних установ, а отже, формуванням і виникненням безпосередньо науки криміналістики.

На історію становлення та застосування спеціальних знань впливають такі чинники:

- а) розвиток загальнотеоретичних знань;
- б) виникнення та розвиток на базі загальнотеоретичних знань криміналістичних, судово-медичних та інших прикладних (спеціальних) знань;
- в) залучення спеціалістів до процесу розслідування кримінальних проваджень;
- г) використання наукових знань при проведенні експертних досліджень, які виступають доказами у кримінальному провадженні [2].

Серед питань надійного і максимального наукового забезпечення правосуддя в широкому розумінні цього слова, мабуть, найперше місце посідає система нормативних приписів і криміналістичних рекомендацій щодо ефективного використання у процесі доказування спеціальних знань. Це цілком зрозуміло, оскільки вирішення більшості ситуацій, які виникають у процесі правового регулювання, вимагає опори на ґрунтовні, досконалі знання, здобуті людством протягом усього його існування. Такого роду знання, які виходять за межі звичних, побутових знань, дають можливість, за всіх інших умов, здійснювати грамотне і справедливе правосуддя. Ці знання одержали у праві офіційне найменування спеціальних і вимогу розмежування їх у науковознавчому та процесуальному значеннях [3].

Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні здійснюється шляхом обов'язкової участі спеціалістів, тобто незацікавлених в результатах досудового розслідування осіб, які володіють спеціальними знаннями та навичками та запрошуються для

участі у процесуальних діях слідчим, прокурором, судом для вирішення спеціальних питань, що виникають під час розслідування кримінальних правопорушень [4].

Залучення спеціаліста при проведенні процесуальних дій та застосування його спеціальних знань є одним із засобів забезпечення повноти доказів з метою встановлення істини у кримінальному провадженні та захисту осіб, суспільства і держави від кримінальних правопорушень, а також охорони прав, свобод і законних інтересів всіх учасників кримінального провадження. Спеціаліст є незалежним, компетентним, незацікавленим фахівцем, який володіє спеціальними знаннями і навичками, залучений до участі в слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях для вирішення спеціальних питань, що виникають при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Використання спеціальних знань та залучення спеціаліста в досудовому розслідуванні й судовому розгляді кримінального провадження забезпечує отримання за їх допомогою доказів, іншої інформації, що має значення для правильного вирішення справи, його об'єктивність та повноту, отримання якісного доказу, яким обґрунтовується прийняття процесуального рішення. На підставі результатів застосування спеціальних знань будуються версії, планується розслідування, перевіряються докази, обирається тактика слідчих дій.

Список використаних джерел:

1. Гусаченко Є.О. Історико-правові передумови використання спеціальних знань. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 243–253.
2. Романюк Б.В. Участь спеціаліста на стадії досудового слідства: навч. посіб. К.: Аванпост-Прим, 2010. 303 с.
3. Гончаренко В.Г., Курдюков В.В., Легких К.В. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні. *Вісник Академії адвокатури*. 2007. Вип. 9. С. 22–32.
4. Щербаківський М.Г., Кравченко А.А. Застосування спеціальних знань при розкритті та розслідуванні злочинів. Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. 78 с.

Фрідман-Козаченко Марія Михайлівна,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Національного університету ДФС України, кандидат юридичних наук

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ

Боротьба суспільства із злочинністю сягає своїм корінням глибоко в історію. Весь час суспільство шукає соціальні та правові закономірності, що породжують злочинність та засоби впливу на її запобігання, припинення та профілактику протиправної діяльності.